RAAD VAN STATE, AFDELING ADMINISTRATIE.

A R R E S T

nr. 93.201 van 12 februari 2001
in de zaak A. 97.683/IX-2633.

Gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 te VEURNE.

Verzoeker : Mon STEYAERT,
wonende te BEAUVOORDE-VEURNE,
Gouden-Hoofdstraat 42.

D E R A A D V A N S T A T E, IXe K A M E R,

Gezien het verzoekschrift dat Raymond (Mon) STEYAERT op 22 november 2000 heeft ingediend en waarbij hij hoger beroep instelt tegen het besluit van 16 november 2000 van de bestendige deputatie van de provincieraad van West-Vlaanderen waarbij het bezwaar wordt verworpen dat hij bij dat college heeft ingediend tegen de gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 te Veurne;

Overwegende dat de vormvereisten voorgeschreven bij artikel 5 van het koninklijk besluit van 15 juli 1956, tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State in geval van beroep als bedoeld bij artikel 76bis van de gemeentekieswet, gewijzigd bij koninklijke besluiten van 16 september 1982 en 28 oktober 1994, werden nageleefd;

Gezien het administratief dossier;

Gezien het verslag opgemaakt door auditeur B. THYS;

Gelet op de beschikking van 16 januari 2001 waarbij de terechtzitting bepaald wordt op 22 januari 2001;

Gelet op de kennisgeving aan partijen van de beschikking tot vaststelling en van het verslag;

Gehoord het verslag van staatsraad A. VANDENDRIESSCHE;

Gehoord de opmerkingen van verzoeker;

Gehoord het eensluidend advies van auditeur B. THYS;

Gelet op titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973;

De feitelijke gegevens.

1.1. Bij de gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 te Veurne die verlopen is volgens het systeem van de geautomatiseerde stemming, is verzoeker de enige kandidaat op de lijst nr. 15 VOEB (Veurne Open en Bloot).

1.2. Vijf lijsten nemen aan de gemeenteraads-verkiezing deel. Hun stemcijfer en het aantal behaalde zetels is door het hoofdbureau als volgt vastgesteld :

lijst nr. 4	SP	1667 stemmen	4 zetels
lijst nr. 7	CVP	3894 stemmen	12 zetels
lijst nr. 11	VLD	1760 stemmen	5 zetels
lijst nr. 14	VGV	528 stemmen	0 zetels
lijst nr. 15	VOEB	93 stemmen	0 zetels

1.3. Verzoeker dient op 9 oktober 2000 bezwaar in bij de bestendige deputatie van de provincieraad van West-Vlaanderen.

Hij beklaagt zich, globaal genomen, over de verwarring die bij de kiezers is ontstaan doordat, in de geautomatiseerde stemprocedure, voor de provincieraadsverkiezing de kiezer de lijst van het Vlaams Blok niet op het scherm van de stemmachine heeft kunnen vinden en doordat niet doorzichtig gereageerd is op problemen die zich voorgedaan hebben bij het electronisch stemmen. Hij vraagt de ongeldigverklaring van de gemeenteraadsverkiezing.

1.4. Op 16 november 2000 verwerpt de bestendige deputatie het bezwaar van verzoeker. De zestien in het bezwaarschrift onderkende middelen worden een voor een beantwoord en niet-gegrond bevonden.

De beslissing is op 17 november 2000 ter kennis van verzoeker gebracht. Binnen de acht dagen na ontvangst van die beslissing heeft hij het onderhavige beroep ingediend.

1.5. Bij besluit van 30 november 2000 heeft de bestendige deputatie van de provincieraad van West-Vlaanderen vastgesteld dat het hoofdbureau de zetelverdeling en de rangorde van de verkozenen en de opvolgers correct heeft vastgesteld.

De rechtspleging.

2. Overwegende dat verzoeker met een ter post aangetekende brief van 6 december 2000 "aanvullende besluiten" heeft ingediend; dat daarin niet is voorzien door het koninklijk besluit van 15 juli 1956 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State, in geval van beroep als bedoeld bij artikel 76bis van de gemeente-kieswet; dat de Raad van State op de daarin vervatte gegevens slechts acht kan slaan in zoverre zij enkel een aanvulling vormen van regelmatig aangevoerde

middelen en verzoeker ze niet eerder heeft kunnen aanvoeren;

De ontvankelijkheid.

3. Overwegende dat verzoeker, als kandidaat, de ongeldigverklaring van de gemeenteraadsverkiezing nastreeft enerzijds op grond van onregelmatigheden die, waar zij geput zijn uit de onbetrouwbaarheid van de electronische stemming of uit de daarmee verbonden belemmering van de vrije wilsuiting van de kiezers in het algemeen, de gehele kiesverrichting betreffen en anderzijds op grond van onregelmatigheden die tot gevolg hebben gehad dat kiezers niet op zijn lijst hebben kunnen stemmen; dat, wat laatstgenoemde onregelmatigheden betreft, vastgesteld moet worden dat het belang van verzoeker afhankelijk is van de vraag of zij tot gevolg hebben gehad dat minstens 494 kiezers -het aantal stemmen nodig opdat zijn lijst een zetel zou behaald hebben- niet op zijn lijst hebben gestemd;

De grond van de zaak.

4.1. Overwegende dat verzoeker in het eerste middel aanvoert dat de geautomatiseerde stemming te Veurne verlopen is in strijd met artikel 25, b, van het Internationaal Verdrag van 19 december 1966 inzake burgerlijke en politieke rechten (hierna : BUPO-verdrag) krachtens hetwelk elke burger "het recht heeft te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen die gehouden worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemming, waardoor het vrijelijk tot uitdrukking brengen van de wil van de kiezer wordt verzekerd"; dat verzoeker ... drie elementen van die bepaling, die in het nationale recht verschijnen als de noodzakelijke corollaria van de door artikel 162

van de Grondwet ingestelde verplichting om gemeenteraden rechtstreeks te verkiezen, op de gemeenteraadsverkiezing te Veurne betrekt : de betrouwbaarheid van de verkiezingsverrichtingen, het geheim karakter van de stemming en de vrije wilsuiting van de kiezer;

4.1.1. Overwegende, wat de betrouwbaarheid van de kiesverrichtingen betreft, dat verzoeker twee aspecten ervan belicht, het eerste betrokken op de kiesverrichtingen van 8 oktober 2000 en het tweede betrokken op de geautomatiseerde stemming in het algemeen; dat hij ter zake uiteenzet wat volgt: (1) bij het opstarten van de stemmachines is "een grove fout" vastgesteld waarop de stembureaus niet adequaat hebben gereageerd; meer bepaald is vastgesteld dat bij de provincieraadsverkiezing de lijst Vlaams Blok niet verscheen op het scherm van de stemmachine maar er is aan de kiezers niets medegedeeld, dat heeft -hoewel de processen-verbaal van de stembureaus daarover niets vermelden- tot onderbreking van de stemming en algemene verwarring geleid, het heeft een geruchtenmolen op gang gebracht en het heeft, concreet, tot gevolg gehad dat de kiezers op het ogenblik van de eerste handeling die zij bij het uitbrengen van hun stem moesten stellen in verwarring zijn gebracht, met het gevolg dat ofwel onzekerheid is ontstaan ten aanzien van de vraag of het aanbod voor de gemeenteraadsverkiezing wel volledig was, ofwel zij niet zonder moeite -bijvoorbeeld door het uitbrengen van een ongeldige stem- naar het stembiljet voor de gemeenteraadsverkiezing zijn kunnen overstappen, ofwel zij aan het stembureau om uitleg moesten gaan vragen waarmee zij hun politieke gezindheid moesten openbaren; dat hij betoogt dat die verwarring een belangrijk deel van de "onbesliste kiezers" beïnvloed heeft; (2) voor de beoordeling van de betrouwbaarheid van de electronische kiesverrichtingen, met name de correcte verwerking van de stemmen, is de verwijzing naar de aanwezigheid van

de getuigen van kandidatenlijsten van geen nut, want alleen de kiezers konden zien of de stemmachine hun stem geregistreerd had, en voor het overige gebeurt de gehele verwerking zonder enige controle van buiten af zodat een eenvoudig ingrijpen op het programma van de computer kan leiden tot transfer van stemmen terwijl ook een hertelling van de stemmen onmogelijk is;

4.1.2. Overwegende dat verzoeker onder de rubriek "geheim van de stemming" uiteenzet wat volgt : van de 9 040 ingeschreven kiezers hebben er 8 336 gestemd, er zijn 400 medische attesten binnengebracht en er hebben dus 300 kiezers niet gestemd; het kan gaan om Vlaams Blok kiezers, die na gehoord te hebben dat, voor de provincieraadsverkiezing, die lijst niet op het stembiljet verscheen gewoon thuis gebleven zijn terwijl zij voor de gemeenteraadsverkiezing mogelijk een "proteststem" op de lijst van verzoeker of voor de lijst VGV zouden hebben uitgebracht; het geheim van de stemming is geschonden zodra één kiezer publiek heeft moeten mededelen dat hij niet heeft kunnen stemmen, dat is in Veurne het geval want het proces-verbaal van stembureau 2 vermeldt dat kiezer 1492 geweigerd heeft te stemmen omdat de Vlaams Blok-lijst niet verscheen op het stembiljet voor de provincieraadsverkiezing en het is waarschijnlijk dat vele kiezers die stap niet hebben durven zetten;

4.1.3. Overwegende dat verzoeker, ten aanzien van de vrije wilsuiting, uiteenzet wat volgt : het verloop van de verkiezing te Veurne toont aan dat een voldoende groot aantal kiezers met recht diende te veronderstellen dat zij, ook voor de gemeenteraadsverkiezing, geen nuttige stem konden uit-brengen of dat zij minstens hun politieke gezindheid zouden moeten openbaren, zodat zij dan maar ofwel niet, ofwel blanco hebben gestemd; er is tot op heden niet aangetoond waar en wanneer de fout is begaan om

de Vlaams Blok-lijst niet op het scherm voor de verkiezing van de provincieraad te laten verschijnen en dat voedt de gedachte dat er mogelijk ook bij de gemeenteraadsverkiezing manipulaties zijn gebeurd;

4.2. Overwegende dat buiten betwisting staat dat bij de op 8 oktober 2000 gelijktijdig gehouden provincie- en gemeenteraadsverkiezingen te Veurne, voor de verkiezing van de provincieraad de lijst van het Vlaams Blok, hoewel zij door het hoofdbureau op het stembiljet was geplaatst, niet verschenen is op het scherm van de stemmachine; dat ook vast staat dat de lijst Vlaams Blok enkel een lijst had ingediend voor de provincieraadsverkiezing, dat de lijst van verzoeker enkel deelnam aan de gemeenteraadsverkiezing en dat, overeenkomstig de geldende reglementering, bij de geautomatiseerde stemming de kiezer eerst zijn stem moest uitbrengen voor de provincieraadsverkiezing;

4.2.1.1. Overwegende dat de onregelmatigheid op het vlak van de provincieraadsverkiezing betrekking heeft op een andere lijst dan die van verzoeker; dat, aangezien verzoeker geen lijst had ingediend voor die provincieraadsverkiezing, hij niet kan aanvoeren dat hij wat de gemeenteraadsverkiezing betreft de gevolgen heeft ondergaan van een onregelmatigheid die zijn eigen lijst met betrekking tot de provincieraadsverkiezing benadeeld heeft; dat in die zin de vaststelling zich opdringt dat de onregelmatigheid wat de provincieraadsverkiezing betreft geen rechtstreeks nadeel heeft berokkend aan de lijst van verzoeker bij de gemeenteraadsverkiezing;

Overwegende dat verzoeker geen gegevens aanbrengt die aantonen dat, objectief gezien, de verrichtingen voor de gemeenteraadsverkiezingen als zodanig niet correct zijn verlopen; dat ook in de verschillende processen-verbaal van de stembureaus,

telkens ondertekend door de leden van het bureau en de getuigen die de verrichtingen hebben bijgewoond, geen opmerkingen vermeld zijn die blijk geven van enige twijfel over het regelmatig verloop van die verkiezing;

4.2.1.2. Overwegende dat, om de betrouwbaarheid van de gemeenteraadsverkiezing in het gedrang te brengen, verzoeker verwijst naar de verwarring die in de gemeente is ontstaan toen bekend raakte dat de lijst Vlaams Blok niet op het scherm voor de provincieraadsverkiezing verscheen -waardoor kiezers mogelijk niet zijn gaan stemmen- en naar de verwarring die bij individuele kiezers gerezen kan zijn toen zij in het stemhokje diezelfde vaststelling deden -waardoor hun beoordelingsvermogen ten aanzien van de stem die zij zouden uitbrengen is gestoord of waardoor zij, zoals in bureau 2 gebeurd is, geweigerd hebben te stemmen;

Overwegende dat het zeer aannemelijk is dat het ontbreken van een lijst op het scherm onmiddellijk de aandacht van de media heeft getrokken en derhalve nog tijdens de opening van de kiesbureaus voor beroering in de stad heeft gezorgd; dat dergelijke beroering evenwel voor de kiezer geen reden mag zijn om zich aan zijn wettelijke stemplicht te onttrekken, en dat verzoeker ook niet aannemelijk maakt dat een abnormaal groot aantal kiezers niet is gaan stemmen; dat verzoeker derhalve niet aannemelijk maakt dat kiezers van de stemming zijn weggebleven, louter omdat er voor de provincieraadsverkiezingen problemen waren met de Vlaams Blok-lijst;

Overwegende dat in het proces-verbaal van de verrichtingen in het 2de stembureau geacteerd is dat een kiezer geweigerd heeft een stem uit te brengen voor de verkiezing van de gemeenteraad omdat de lijst

van het Vlaams Blok ontbrak op het scherm van de provincieraadsverkiezing; dat daarmee evenwel niet aangetoond wordt dat die kiezer niet heeft kunnen stemmen of dat de gemeenteraadsverkiezing een onregelmatig verloop heeft gekend; dat de vraag of daarmee te kort gekomen is aan de verplichting het stemgeheim te eerbiedigen ter sprake komt bij het onderzoek van het tweede onderdeel van het middel;

4.2.1.3. Overwegende dat verzoeker ook vragen heeft bij het systeem zelf van de geautomatiseerde stemming, omdat volgens hem het niet uitgesloten is dat de telverrichtingen gemanipuleerd kunnen worden; dat hij zijn twijfel ter zake voedt vanuit de overtuiging dat één onregelmatigheid, te weten het niet vermelden van een lijst op het scherm van de stemmachine, het vermoeden wettigt dat er ook bij andere gelegenheden, bijvoorbeeld bij de registratie van de stemmen op de geheugendrager, manipulatie kan zijn gebeurd, zeker nu de personen die bij de verrichtingen aanwezig zijn niet bij machte zijn die onregelmatigheden onmiddellijk in te schatten;

Overwegende dat de geautomatiseerde stemming verloopt volgens procedures die door de wetgever met een aantal waarborgen zijn omgeven; dat aldus artikel 2, § 2, van de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming, zoals die bepaling van toepassing was voor de hier besproken gemeenteraadsverkiezing, bepaalt dat voor de stemming en voor de optelling van de stemmen alleen systemen mogen worden gebruikt waarvan de minister van Binnenlandse Zaken heeft vastgesteld dat zij beantwoorden aan de bij koninklijk besluit vastgestelde normen die erop gericht zijn de betrouwbaarheid en de veiligheid van het systeem en het geheim van de stemming te garanderen; dat uit de briefwisseling die de stad Veurne met de bestendige

deputatie heeft gevoerd, en ten aanzien waarvan verzoeker geen andere tegenindicatie voorlegt dan het uiten van twijfel over de competentie van de getuigen, blijkt dat in de stad Veurne apparatuur en software werd gebruikt die voldeed aan de desbetreffende reglementering; dat daarmee niet gezegd is dat de manipulaties die verzoeker vooropstelt uitgesloten zijn, wel dat het geheel van reglementair ingestelde waarborgen -waarvan verzoeker niet aantoont dat het barsten vertoonde- van die aard is dat zij het vermoeden rechtvaardigen dat kiesverrichtingen die dienovereenkomstig gehouden worden correct verlopen; dat een dergelijk vermoeden weerlegbaar is maar dat verzoeker geen gegevens aanvoert die het vermoeden aan het wankelen brengt; dat in dat verband trouwens ook acht geslagen moet worden op het feit dat de onregelmatigheid bestaande in het niet verschijnen van een lijst op het scherm van de stemmachine -onregelmatigheid die verband kan houden met enig falen bij het invoeren van noodzakelijke gegevens in het systeem- van een andere orde is dan een manipulatie van het vooraf vastgesteld en in alle gevallen gelijk toe te passen systeem van de registratie van de stemmen;

Overwegende dat verzoeker ook verwijst naar de onmogelijkheid om controle uit te oefenen op de correcte registratie en verwerking van de uitgebrachte stemmen en naar het onherroepelijk karakter van de gemaakte stemmenregistratie; dat die redenering evenwel faalt aangezien wat de correcte registratie en verwerking van de stemmen betreft, geen concrete aanwijzingen worden verstrekt die enige manipulatie van de software doen vermoeden en, wat het onherroepelijk karakter van de geregistreerde stemmen betreft, krachtens artikel 3, § 4, van de wet van 11 april 1994, zoals gewijzigd bij artikel 3, 3°, van de wet van 12 augustus 2000, de in de stembussen

gevonden magneetkaarten en alle geheugendragers worden bewaard tot definitief over de geldigheid van de verkiezing is beslist, zodat een hertelling van de stemmen en het overdoen van de telverrichtingen wel degelijk nog mogelijk is; dat ter zake echter de aanwijzingen van verzoeker de juistheid van de telverrichtingen niet dermate twijfelachtig maken dat een hertelling van de stemmen of het overdoen van de overige verrichtingen zich opdringt;

4.2.2. Overwegende, waar verzoeker argumenten aanvoert met betrekking tot de schending van het geheim van de stemming, vooreerst opgemerkt wordt dat verzoeker niet aantoont dat het aantal kiezers dat niet is gaan stemmen -verzoeker vermeldt het getal van 300 kiezers die zonder rechtvaardiging thuisgebleven zijn- abnormaal hoog ligt; dat dienvolgens de bewering dat een aantal kiezers niet is gaan stemmen omdat zij vreesden hun kiesintentie te moeten bekendmaken zeer sterk gerelativeerd moet worden; dat in ieder geval, zoals sub 2. hiervoor gezien, het wegblijven van die kiezers slechts nuttig door verzoeker aangevoerd kan worden indien het aanneembaar voorkomt dat zonder die onregelmatigheid zijn lijst 494 stemmen meer had kunnen behalen, hetgeen door verzoeker zelf niet wordt beweerd;

Overwegende vervolgens dat de verwijzing in het proces-verbaal van stembureau nr. 2 naar de weigering van een kiezer om, wegens een onregelmatigheid die beperkt is tot de provincieraadsverkiezing, voor de gemeenteraadsverkiezing zijn stem uit te brengen, geen schending van het stemgeheim aantoont -waarvoor bewezen moet worden dat een uitgebrachte stem veruitwendigd wordt- maar alleen een schending van de stemplicht aan de kant van die kiezer; dat voor het overige, in de hypothese dat de morele druk op een kiezer als gevolg

van het niet-verschijnen van de Vlaams Blok-lijst op het scherm, zo sterk kan zijn dat hij het stemhokje verlaat zonder alle volgende stappen van de stemprocedure vervuld te hebben en daarmee zijn wettelijke stemplicht op het stuk van de verkiezing voor de gemeenteraad niet nakomt, vastgesteld wordt dat blijkens de vermeldingen van de processen-verbaal van de stembureaus slechts één kiezer in dat geval is geweest en dat zulks, zelfs gevoegd bij het aantal kiezers dat volgens verzoeker opzettelijk afwezig gebleven is, onvoldoende is om verzoeker uitzicht te laten krijgen op een zetel in de gemeenteraad;

4.2.3. Overwegende dat het niet-verschijnen op het scherm voor de provincieraadsverkiezing van een lijst niet inhoudt dat de kiezer niet meer vrij zijn stem kan uitbrengen in de gemeenteraadsverkiezing; dat hiervoren is uiteengezet waarom de argumentatie van verzoeker, die erop gericht is de stemverrichtingen voor de beide verkiezingen aan elkaar te koppelen, niet bijgevallen kan worden;

4.3. Overwegende dat het middel in geen van zijn onderdelen gegrond is;

5.1. Overwegende dat verzoeker in het tweede middel aanvoert dat de vrijheid van meningsuiting en de geheime stemming bij verkiezingen geschonden wordt wanneer iemand verplicht wordt zijn mening vrij te geven, wat te dezen het geval is geweest aangezien er bij de verkiezingen van 8 oktober 2000 te Veurne een situatie is ontstaan waarin een kiezer, toen hij vaststelde dat hij niet op de door hem gewenste manier zijn stem kon uitbrengen, aan de voorzitter van het stembureau moest mededelen voor wie hij wenste te stemmen;

5.2. Overwegende dat het middel samenvalt met het eerste en tweede onderdeel van het eerste middel; dat te dien aanzien besloten is dat de onregelmatigheid bij de verrichtingen voor de provincieraadsverkiezing niet tot gevolg moest hebben dat kiezers die zich door die onregelmatigheid gehinderd voelden hun stem voor de gemeenteraad niet konden uitbrengen zonder hun politieke gezindheid prijs te geven; dat het middel niet gegrond is;

6.1. Overwegende dat verzoeker in het derde middel reageert op de passage uit het bestreden besluit waarin geantwoord is op zijn bemerking dat de voorzitter van het stembureau, waar hij zijn stem heeft uitgebracht, hem niet opmerkzaam gemaakt heeft op de problemen bij de stemming voor de provincie-raadsverkiezing; dat de bestendige deputatie daarbij vastgesteld heeft dat kandidaten bij verkiezingen krachtens artikel 25 van de Gemeentekieswet de moge-lijkheid hebben om getuigen aan te wijzen, bevoegd om de werkzaamheden in de stembureaus te volgen; dat verzoeker daar nu tegen inbrengt dat artikel 25 van de Gemeentekieswet, net als heel wat andere bepalingen van die wet ongrondwettig zijn omdat zij een kandidaat die zelf controle op de verrichtingen wil uitvoeren - een recht dat volgt uit het recht om als enig kandidaat een lijst te vormen- niet gelijk of even-waardig behandelen als feitelijke verenigingen die zodanig gestructureerd zijn dat zij wel overeenkomstig de wettelijke bepalingen kunnen handelen;

6.2. Overwegende dat verzoeker het rechtsmiddel waarop hij zich nu beroept niet aan de bestendige deputatie heeft voorgelegd; dat het middel als zodanig niet voor het eerst tijdens de procedure bij de Raad van State kan worden aangevoerd; dat het middel onont-vankelijk is;

7.1. Overwegende dat verzoeker als vierde middel stelt dat de uitslag van de gemeenteraadsverkiezing terdege aantoont dat, indien de verkiezing correct zou worden overgedaan, de kans zeer groot is dat er een andere zetelverdeling en een andere meerderheid uit de bus komt;

7.2. Overwegende dat verzoeker met dit middel geen onregelmatigheid aanvoert die de ongeldigverklaring van de verkiezing tot gevolg kan hebben; dat het middel niet relevant is bij het onderzoek van de vraag of de verkiezingsuitslag regelmatig is tot stand gekomen; dat het middel niet aangenomen kan worden,

B E S L U I T :

<u>Enig artikel</u>.

Het hoger beroep wordt verworpen.

Aldus te Brussel uitgesproken in openbare terechtzitting, op twaalf februari 2000 en een, door de IXe kamer, die was samengesteld uit :

de HH.	J. DE BRABANDERE,	kamervoorzitter,
	L. HELLIN,	staatsraad,
	A. VANDENDRIESSCHE,	staatsraad,
Mevr.	V. WAUTERS,	griffier.

De griffier, **De voorzitter,**

V. WAUTERS. **J. DE BRABANDERE.**